

קונטרס
בנין יעקב

ערב
חג השבועות

אמרים יקרים מפנינים נפלאים
לעזרר הלבבות בימים המאירים
להבהיק עיניים ביהלום וספירים

תוכן הענינים

ערב הג השבועות

ויחן שם ישראל עיקר ההכנה לקבלת התורה הוא עבודת האחדות 'כאיש אחד בלב אחד'.....ג.
ויסעו מרפידים בני ישראל שבו בתשובה במקום החטא ולא התמהמהו עד בואם לסיני..... יד
ויבואו מדבר סיני אין התורה מתקיימת אלא במי שמחזיק עצמו בשפלות וענוה כמדבר יח.....
תפארת בנים אבותם מסורת אבות הוא היסוד להמשך קיום התורה בטרה עד עולם.....כד
והכן לבכם אליך בגודל מעלת ההכנה מקודם קבלת התורה והעסק בה.....לא
וקדשתם היום עבודת האיש הישראלי לשלוט על הגוף שלא יימשך אחר תאוות לבו.....לז

© כל הזכויות שמורות

להערות אפשר לפנות לטל-פקס : 02-999-8201 או למייל : GMAIL.COM@3122131

ערב חג השבועות

ויחן שם ישראל

עיקר ההכנה לקבלת התורה הוא עבודת האחדות
'כאיש אחד בלב אחד'

הגיע השוק ונחשק לחושק וחשוק

הנה מתקרבים אנו ליום הגדול והקדוש, ראש חודש סיון, היום שעליה נאמר בתורה (שמות יט, א-ב), "בחודש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים, ביום הזה באו מדבר סיני, ויסעו מרפידים ויבואו מדבר סיני ויחנו במדבר, ויחן שם ישראל נגד ההר".

בהתבונן על תוקף קדושת היום הזה הרי שתאחזנו חיל ורעדה, הן אמת הדבר שבני ישראל כבר התחילו בהכנות לקבלת התורה מיד עם צאתם מארץ מצרים ועם תחילת מצוות ספירת העומר, אבל בהגיע היום הזה עלו עם בני ישראל בכמה מעלות רמות עד לדרגות הגבוהות ביותר, הנה כבר עומדות רגליהם על אדמת הקודש, סמוך ונראה למרגלות ההר שבו יקבלו בעוד ימים ספורים את התורה מפי הגבורה.

דבריו היוקדים והמלהיבים כל לב של ה'אור החיים' הק' בשבח של האי יומא קדישא כבר נודעו לכל, ומים רבים לא יוכלו לכבות את עוצם רגשי הנענועים וההשתוקקות המבצבצים ועולים מבין שיטי דבריו, ואשדי נחלים ונהרות לא ישמפוה.

הוא מדקדק על סדר דברי הפסוק "ביום הזה באו מדבר סיני ויסעו מרפידים", שלכאורה, על פי התרחשות הדברים, הייתה צריכה התורה הקדושה לספר לנו בתחילה שבני ישראל נסעו מרפידים, ורק לאחר מכן לגלות לנו שהגיעו למדבר סיני, ומדוע הקדימה התורה את המאוחר לכתוב ש'ביום הזה באו מדבר סיני', ואחר כך חוזרת שוב לראש העניין לספר על 'יסעו מרפידים'.

אך כה הם דבריו כאש המתלקחת ליישב תמיהה זו: "ואולי שהוא על דרך אומרם (בסנהדרין קה:): 'אהבה מקלקלת השורה להקדים המאוחר', שלהיות כי הוא זה יום המִקְנָה לבורא לתורה לעולם לעליונים ולתחתונים, ומיום הבריאה והם יושבים ומצפים מתי יבואו בני ישראל מדבר סיני, לזה כשהגיעו שמה לא עצרו כח לספר סדר הדבר, ותיכף קדמה ההודעה באומרו 'ביום הזה באו מדבר סיני', הגיע חשוק ונחשק לחושק וחשוק ושמחו שמים וארץ, כי זה הוא תכלית הבריאה ותקוותה, ואחר כך חזר הכתוב להודיע פרטן של דברים" [א].

התורה הקדושה לא עצרה בכוחה מלספר לנו שסוף סוף כבר הגיע בני ישראל אל המקום המקווה למדבר סיני, כשלצורך זה דחתה דיבורים קודמים רק בכדי להודיע לנו את הבשורה הגדולה הזאת, שהנה הגה עומדים בני ישראל לקראת הזמן הנחשק והנכסף שעליה מצפה כל הבריאה מימות עולם.

כאילו היום ניתנו

לנוכח כל זאת נתבונן עוד בדברי התורה הקדושה בפסוק שהבאנו בפתח דברינו, כי הרבה יסודות ודברי הדרכה למדו רבותינו מפסוק זה, שכה נאמר שם, "בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדבר סיני", ומדקדק רש"י, מפני מה אמרה התורה את הלשון 'ביום הזה באו', והלא עסקינו

(א) הרה"ק מקאצק ז"ע אמר שבעת שחרט האור החיים הק' את השורות הללו עלי גוויל, ניתנו גיצי אש מתחת קולמוסו. ובשם הרה"ק מלעכאוויטש אמרו, כי שלהבת אש הייתה מלהטת בשעה שהאור החיים הק' העלה את דברים אלו על גבי הכתב.

כאן במאורע שאירע לפני זמן רב, והיה נאה יותר לומר 'ביום ההוא' באו מדבר סיני - בלשון עבר.

אלא, אומר רש"י, שהלשון 'ביום הזה' בא להורות לנו שהדברים נוגעים לכל הזמנים, גם עתה ביום הזה, "שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאילו היום ניתנו", לא כדיוטגמא [איגרת צו המלך] ישנה שאין אדם סופנה [מחשיבה], אלא כחדשה שהכל רציין לקראתה, כלומר, שבכל יום ויום יהיה עסק התורה חביב עליך בחשק ובשמחה כמו מתנה חדשה שקיבלת היום, שמדרך בני אדם להשתעשע ביותר עם דברים חדשים.

אולם במידת מה יש לתמוה על חידוש זה, כיצד יכולין ללמוד מתוך דיבור זה שדברי התורה יהיו חביבין עליך כהיום הזה, הלא הפסוק הזה עוסק בקורות של ראש חודש סיון בעוד שהתורה כלל לא ניתנה, ומדוע אומר רש"י שיהיו דברי תורה חביבין עליך כאילו היום ניתנה, הלא התורה כלל לא ניתנה ביום זה אלא רק כמה ימים לאחר מכן?!

כל התורה כולה על רגל אחת

אך יתיישב הדבר על פי המעשה הידוע המובא בגמרא (שבת לא.), "מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי, אמר לו, גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת, דחפו באמת הבנין שבידו, בא לפני הלל - גייריה, אמר לו, דעלך סני לחברך לא תעביד, זו היא כל התורה כולה ואיך פירושה הוא זיל גמור".

הלל הזקן השיב לאותו גר, שהיסוד של התורה הוא להיזהר בכבוד חברים, מה ששנוא עליך היזהר שלא לעשות כן לחברך, והו כל התורה כולה על רגל אחת, וכל שאר התרי"ג מצוות הם פירוש ותוצאה היוצאים מזה, ובאם ידעת יסוד זה הרי שהשגת כבר את התמצית של כל התורה, אבל כל זמן שחסר ביסוד הזה, הרי אפילו אם התייגע יומם ולילה על התורה ועל העבודה ומילא כריסו בש"ס ופוסקים, עדיין לא עלה בידו.

את היסוד הזה אנו למדים גם מתוך דבריו של רבי עקיבא שאמר (ירושלמי נדרים ל:), "ואהבת לרעך כמוך (ויקרא יט, יח) זהו כלל גדול בתורה", והיה זה התנא רבי עקיבא שהדגיש ביותר את העניין הזה, מאחר שהוא חזה מבשרו את האסון הגדול והנורא שהתרחש כתוצאה מן הזלזול בכבוד חברים, עד שעשרים וארבעה אלף מתלמידיו נספו בתקופה קצרה שבין פסח לעצרת רק בעוון הזה, והיה העולם שמם מדברי תורה.

מבחינה זאת היה רבי עקיבא מזהיר ביותר על העניין של כבוד חברים, ואף הדגיש שזהו כלל גדול בתורה, כי בהימצא אהבת חברים בין ישראל ישנה גם קיום לתורה הקדושה, ובהיעדרה מתחסר כח התורה מן העולם.

כאיש אחד בלב אחד

את ההשגה הזאת זכו בני ישראל להשיג היום בראש חודש סיון, שאז הגיעו עד לדרגה העליונה של אהבת חברים בשלמות, עד שהיו כל ישראל כמקשה אחת מבלי שום פירוד לכבות או איזה שמץ של קנאה ותחרות, התורה הקדושה מעידה על ההשגה של בני ישראל ביום הזה ואומרת (שמות יט, ב) 'ויחן שם ישראל נגד ההר', מפרש רש"י, שבני ישראל היו באותה שעה 'כאיש אחד בלב אחד', ואפילו שנמנו אז על למעלה משישים ריבוא איש מכל מקום היו שווים ואוהבים זה לזה, ועל כן נאמר 'ויחן' בלשון יחיד.

כאיש אחד בלב אחד - הכוונה שהיו כל כלל ישראל משולין לאיש אחד, וכמו שלא יתכן לומר על איש אחד שהוא אוהב את ידיו יותר מרגליו או להיפך, או שהוא שונא את אחד מאיבריו, כך היו כלל ישראל כמקשה אחת וכאיש אחד שאוהב בשווה את כל כולו מכף רגל ועד ראש, וכל אחד היה דורש בטובתו של חברו כאילו והיה זה הוא עצמו, והיום הזה - בראש חודש סיון - היה הפעם הראשונה שזכו להשיג את המדרגה הכבירה הזאת, כי כל שאר החניות עד עתה עדיין היו מתוך תרעומות ומחלוקת.

קבלת התורה בראש חודש סיון

מעתה יתיישב לנו היטב מדוע חידש רש"י - כבר בראש חודש סיון - שדברי תורה יהיו חביבין עליך כאילו היום ניתנו, כי הגם שלא זכו עדיין למסירת התורה על כל תרי"ג מצוותיה ופרטותיה, אבל את היסוד של התורה, דהיינו אהבת חברים, כמו שלימד אותנו הלל הזקן, דבר זה כבר השגנו בראש חודש סיון, וממילא נחשב הדבר כאילו כבר זכינו היום לכל התורה כולה ואידך פירושא הוא זיל גמור, וטוב מאד אמר רש"י שיהיו דברי תורה חביבים עליך בכל יום כמו היום ניתנו, כי ראש חודש סיון היה באמת היום שזכו בראשונה להשיג את היסוד והבריח התיכון של התורה, ועולה הדבר כאילו היום קיבלנו את כל התורה כולה.

בזה ירווח לנו גם הקושיא הידועה על בעל ההגדה שכתב: "אילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה - דיינו", וקשה, מה תועלת היה להם לישראל בעצם ביאתם למדבר סיני, הלא כל תכלית ביאתם לא הייתה אלא שיקבלו שם את התורה, ומדוע אומר בעל ההגדה שדי היה לנו אם היינו באים לפני הר סיני אפילו מבלי קבלת התורה.

אך לפי דברינו יבוא גם זה על מקומו בשלום, כי וודאי היה לנו תועלת גדול בעצם ביאתנו למדבר סיני, הן ביום הזה זכינו להשיג את המדרגה העליונה של 'כאיש אחד בלב אחד', ודומה הדבר כאילו כבר קיבלנו את כל התורה כולה, וכמו שאמר הלל הזקן לאותו גר, שאהבת חברים הינה היסוד לתורה הקדושה וכל שאר הדברים שיש בתורה הקדושה אינם אלא כמתפרשים מתוך המצווה הזאת, ואילו לא זכינו אלא לזה דיינו גם דיינו.

כל עם ה' נביאים כי יתן ה' את רוחו עליהם

דברים עמוקים וטמירים כותב האלשיך הק' (יתרו פרק יט ד"ה בחדש השלישי) במעלת היום הגדול והקדוש א' סיון, ובשגב גדלות המדרגה של 'כאיש אחד בלב אחד' לו זכו כל ישראל באותו היום, ומבאר שכל איש ישראל, מעצם טבעו, מדובק בקודשא בריך הוא ושכינתיה עד שהוא ראוי להיות במדרגת הנבואה, אלא

שבשעה שנתפתה חוה לעצת הנחש הקדמוני ונכשלה בחטא עין הדעת, הטיל בה הנחש את זוהמתו וטומאתו, ונמשכה הטומאה הזאת בכל צאצאיה אחריה.

זה הטומאה גורמת למסך המבדיל שמפריד בין ישראל לאביהם שבשמים, ומונעת מהם את מדרגת הנבואה שהיו ראויים לה מעיקרא, ועם היות שכל קליפת הטומאה נובעת מעולם הפירוד, הרי היא זורעת פירוד לא רק בין ישראל להקב"ה, אלא גם מפרדת בתוך בני ישראל עצמם ומרחיקה בין איש ישראל לחבירו, וכל זמן שהייתה טומאה זו שורה בתוך בני ישראל, לא היו יכולים להגיע לידי אחדות האמתי והתכללות כל ישראל בתכלית השלמות.

אבן, ביום ראש חודש סיון, בשעה שהגיעו בני ישראל למדבר סיני, אל המקום אשר שם עתידים לקבל את התורה הקדושה, אז התחילו להרגיש את גודל קדושת השראת השכינה, עד שמתוך זה פקע מהם לגמרי כל קליפת וטומאת הזוהמה עתיקת היומין, וכיון שסר מהם הטומאה והמסך המבדיל, הגיעו מיד לידי דבקות עצומה בהשי"ת עד שזכו להשיג את מדרגת הנבואה.

ומאחר שכבר היו ישראל זכים וטהורים מן הטומאה והזוהמה היונקים את כוחם מעולם הפירוד, הרי שכבר לא היה בתוך בני ישראל שום כח שיפריד ויחצוץ ביניהם, לכן זכו באותו מעמד להגיע לאחדות השלימה ואהבת ישראל עד בלי שיעור וללא שום גבול, ולא זו משם עד שנעשו ממש כמו איש אחד עם לב אחד, וזהו מה שכתבה התורה 'ויחן שם ישראל' בלשון יחיד, כי מתוך שהגיעו שם בני לתכלית הקדושה וסרה מהם כל הטומאות והמסאבין דרחיקין, זכו מיד להתכללות והתחברות האמתי כאיש אחד בלב אחד[ב].

(ב) ראויים הדברים להיראות כפי אומרם, והא לך לשונו של האלשיך: הנה כי זוהמת הנחש הוא כמסך מבדיל בין המלך מלכו של עולם ובין בניו. וכאשר יוסר המסך מלפני איש או אנשים מיד יתדבק בו, ומפיו יוציאו מילין כמדובר. ועל כן כאשר פסקה זוהמת נחש מהם, איש לא נעדר מהינבא.

בימים ההם בזמן הזה

אך למותר הוא לציין שאין הדברים אמורים אך ורק באותו דור שיצאו ממצרים ונעו במדבר עד קבלתם את התורה, אלא נוגע הדבר גם לנו ולבנינו עד עולם, שהרי ידוע מן הספרים הקדושים ובפרט באלה הצועדים לאור נתיבות רבינו האריז"ל, שבכל שנה ושנה בהגיע הזמן שאירע איזה מאורע לאבותינו, מתעורר שוב אותו האור ואותה ההשפעה שהיה בימים ההם גם בזמן הזה (פרי עץ חיים - שער ראש השנה - פרק א), וממילא, גם כהיום בהתקרב הזמן של חג השבועות, ניצבים אנו שוב למרגלות הר סיני ומקבלים מחדש את התורה בקולות וברקים כמו שהיה מאז ומקדם.^[ג]

זה מאמר הכתוב, באומרו, ויחן שם ישראל נגד ההר, כי על ידי היותם נגד ההר אשר שם האלהים, קנו זיכוך וטוהר מטינוף וזהמת נחש ויהיו לאחדים. כי בעוד וזהמת נחש דבקה בנפשותם מתייחסים לרבים, בעלי ריבוי ופירוד.

כי כל טומאה מעולם הפירוד עצמי היא. כי על כן בעשו נאמר, נפשות ביתו. מה שאין כן ישראל בהיותם קדושים, כי יחד כלם חשובים כאחד, כי על כן נאמר (בראשית מו כו) כל הנפש הבאה מצרימה וכו', וכן הוא אומר נפש שנים (שם). וכן אם מאחד מישראל היתה וזהמתו נפסקת היה נפרד מזולתו אשר עוד טומאתו בו, ולא היתה נפשו קשורה בנפשו. ואיך יקראו כל ישראל אחד, אם קצתן בזהמתן וממקצת פסקה. על כן אמר כי כלם נעשו אחד. ואין זה אלא מפאת הקדושה כי היו משוללי וזהמא כולם. ואחד יקראו. כי כל חלקי הקדושה אחד הוא ורשות היחיד יקרא. והוא מה שכתבנו כי מעמד הר סיני היה חיבור הנשמות עמו יתברך בנבואה, וקדושת החומר יתהוה גם הוא בסוף עוד ארבעים יום. וזהו ויחן שם וכו', כי נעשו כלם אחד. שהוא, על כי שם פסקה וזהמת כולם להשיג גדר הנבואה, כי פה קנו השלמות ההוא.

ובזה מצאנו ראינו כונת המגיד, באומרו, אילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה דיינו. כי הלא יראה תפל מבלי מלח. כי אם לא נתן לנו את התורה, מה בצע בקריבת הר סיני. אך במאמרנו יובן. כי הלא דבר גדול עד להפליא הנחילנו בקרבנו לפני הר סיני. כי פסקה וזהמתנו, וזכינו להיות כל עם ה' נביאים בהקיץ יחד. ועל כן אמר דיינו.

(ג) הנה בענין זה של התחדשות האורות וההשפעות בכל שנה ושנה, רבו גם רבו הספרים הקדושים העוסקים בזה, ואמרנו להציג כאן אחד מהם, אבל כיוצא בזה רבות בספרים

גם ביום ראש חודש סיון, היום בו חגו ישראל במדבר סיני, זוכים אנו שוב שתיפסק הזוהמה מאיתנו, וממילא מוטל עלינו חוב קדוש וחיוב גמור להתחזק באחדות ובאהבת חברים עד אין שיעור, כי זהו הרי ההכנה המעולה והנחוצה ביותר לקבלת התורה, וכפי שהיה בזמנם שמקודם מתן תורה הגיעו תחילה למדרגה של 'ויחן שם ישראל כאיש אחד בלב אחד', ורק מתוך כך זכו לקבל את התורה הקדושה, כך גם הימים האלה מסוגלים לכך.

אחדות - תנאי ראשון לקבלת התורה

עניין זה שכתבנו כאן לכאר בארוכה, שאין ביכולת האדם להשיג כלל את התורה הקדושה אלא מתוך אחדות ואהבת חברים, עוברת כחוט השני בין דברי רבותינו, ודי אם נזכיר כאן את מאמר חכמינו ז"ל שאמרו (תנא דבי אליהו רבה - פרק א) 'דרך ארץ קדמה לתורה', והיינו שמקודם צריך להיות בעל דרך ארץ ולהתנהג בנימוסין עם הבריות, ורק אחר כך יכול להצליח בדברי התורה.

ומי לנו גדול מרבינו חיים וויטאל זי"ע, שכותב מפורש (שערי קדושה - חלק א שער ב) עד כמה מגעת הנחיצות להתנהג במידות טובות ולהיות נח לבריות, עד שאילולא זה לא ייתכן לקיים את התורה, וזהו לשונו: "אין המידות מכלל התרי"ג מצוות, ואמנם הן הכנות עיקריות אל תרי"ג המצוות בקיומן או בביטולם, ולפיכך ענין המידות הרעות קשים מן העברות עצמן מאד מאד, ולהיותם עיקרים ויסודות לא נמנו בכלל תרי"ג המצוות התלויות בנפש השכלית, ונמצא כי יותר צריך לזהר

ומשם תדרשנו. וראה בספה"ק 'עבודת ישראל' (לשבועות): 'ביום הזה באו מדבר סיני' (שמות יט, א). ופירש רש"י לא היה צריך לכתוב ביום הזה אלא שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאילו היום נתנם. נראה לרמוז בדברי קדשו, כי באמת בכל שנה ושנה כל ימי עולם נתגלה הדבר ההוא שהיה בימים ההם, כגון בימי פסח שיצאו ממצרים גם בכל שנה יש נפשות מישראל שיוצאים ממצרים. וגם בחודש הזה כיון שקרבו לפני הר סיני נתגלה גם כן שיוכלו לקרב את עצמם להקב"ה ולקבל התורה ולקרב עצמן לפני הר סיני.

ממידות הרעות יותר מן קיום המצוות עשה ולא תעשה, כי בהיותו בעל מידות טובות בנקל יקיים כל המצוות".

עניין זה של האחדות הוא יסוד מוסד בחיי האיש הישראלי, לא בתורה בלבד אלא בכל העניינים, וזהו גם כל העניין של התפילה בציבור, כי כאשר היחיד מתפלל, אפילו אם מכוון לבו כראוי, הרי שהקב"ה הבוחן כליות ולב מדרקק אחריו לבדוק האם הוא ראוי שתתקבל תפילתו ואם לאו, אבל כאשר האדם מתפלל בקרב הציבור, אזי עולה תפילתו יחד עם תפילת הרבים מבלי שיבדקו כלל על כל יחיד בפני עצמו אם הגון הוא, שהרי כל ישראל ביחד הם קומה שלימה ותמימה ללא חסרון כלל, בבחינת "כולך יפה רעיתי ומום אין בך" (שיר השירים ה, ז) [ד].

תן בלבנו שנראה כל אחד מעלת חברינו

לאור הדברים האמורים עד הנה, ובהיות שעומדות היו רגלינו ביום גדול וקדוש כזה, היום שבאו אבותינו למדבר סיני ונתעלו להיות 'כאיש אחד בלב אחד', היום בו 'הגיע חשוק ונחשק לחושק וחשוק ושמחו שמים וארץ', הרי שיש לנו להתחזק ביותר בדבר זה של אחדות ואהבת ישראל, לאהוב כל אדם מישראל באיזה אופן שיהיה, שזהו מה שעשו אבות אבותינו בימים ההם בזמן הזה.

(ד) ראה בספר 'אורח לחיים' (ויקרא): כי כל הנשמות של ישראל הם קומה שלימה, נשמת אדם הראשון, ומתחלק לניצוצין עד אין מספר מנהון בעינין מנהון בידין, ואם אדם עושה איזה מצוה או בתפלה או בלימוד צריך לקבל באמת ואהבת לרעה, ואז הוא מקשר עצמו עם כללות ישראל, ואז הקומה של נשמת ישראל היא שלימה ויוכל לעבוד ה' ולקרב אליו.

אבל אם ח"ו הוא בפירוד לבבות אף עם אחד מישראל, אז נחסר מהקומה של ישראל ניצוץ אחד שורש נשמתו מזה האיש הנפרד ממנו, ואז הקומה בחינת בעל מום, וכל אשר בו מום לא יקרב (ויקרא כא, יח) לגשת אל ה', ודוחין אותו ח"ו לחוץ, ונמצא זהו עיקר התורה והעבדות, ועל כן תקנו שיקבל כל אחד קודם התפלה מצות ואהבת לרעה כמון דוקא ולא מצות עשה אחרת, כדי שיוכל לקרב עצמו אל השי"ת בתפלתו.

ביותר אמורים הדברים לעת הזאת, בזמן שעדיין נמצאים אנחנו בעיצומם של ימי האבלות על עשרים וארבע אלף תלמידי רבי עקיבא שמתו בפרק זה על שלא נהגו כבוד זה בזה, ואם אנו לא נתעורר עכשיו על דבר זה, אימתי.

הרי כל אדם מישראל הוא חלק אלוה-ה ממעל אשר "בצלם אלוקים ברא אותו" (בראשית א, כז), וכשם שכל אחד מאמין באמונה שלימה על עצמו שהוא חלק אלוה-ה ממעל, כך צריך לדעת שאותו הדבר הוא גם אצל חבירו, וכשכל ישראל מחזיקים את עצמם כאיש אחד בלב אחד, אזי נעשים הם כקומה שלימה וכגוף אחד, עד שאם יצטער אפילו אחד מישראל באיזה צרה או מדווה, מיד ירגישו בו כל שאר ישראל, ממש כמו באדם אחד, שאם יהיה לו איזה בית מיחוש באחד מאבריו ירגישו בזה כל האיברים כולם.

הלוא כולנו בנים למקום ברוך הוא, שנאמר (דברים יד, א) "בנים אתם לה' אלוקיכם", ומבשרינו נחזה שכל אב אוהב לראות את בניו אוהבים זה את זה באהבה אחווה ורעות, ולהיפך, כמה ידאב האב כאשר יראה את בניו מזעיפים את פניהם זה לזה, ועל אחת כמה וכמה אבינו רוענו שבשמים ובארץ, כמה צער נגרם לו כביכול עת אשר רואה את בניו רחומיו מתנהגים שלא באחדות, ואדרבה, איזו שמחה ושעשועים, עוז וחדוה במקומו, נעשים למעלה כאשר בני ישראל, אחים לדעה, אוהבים זה את זה וחפצים זה בטובתו של זה^[ה].

(ה) הבט נא בספר זכור למרים' (פרק יא), לרבנו ה'חפץ חיים' ז"ע: איתא באגדת חז"ל (תדבא"ר פרק כח), שאמר הקב"ה לישראל בני אהובי כלום חסרתי דבר שאבקש מכם, ומה אני מבקש מכם אלא שתהיו אוהבים זה לזה ותהיו מכבדין זה את זה ותהיו יראין זה מזה, ולא ימצא בכם עבירה וגול ודבר מכווער. לכך נאמר הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד וגוי.

מוכח מזה שע"י האחדות הנעשית בישראל בא נחת רוח להקב"ה, וכמו שמצינו כעין זה אצל חנוכת המשכן שהיה לו להקב"ה נחת רוח מהנשיאים כמו שנבאר.

והנה אסביר הענין קצת למה הדבר דומה, לאחד שהיה עשיר מאד שלא נמצא כמהו בכל העולם, והיו לו כמה בנים, והיו כל בניו סוחרים גדולים ומחוכמים לחשוב מחשבות ואופנים

אי לזאת, אחת בקשתינו ושאלתנו, יהא רעוא מן קדם אבוהון דבשמיא, שנזכה לתקן עצמנו ביום קדוש זה כראוי וכנכון, כאיש אחד בלב אחד, ושיתן בנו את הכח והעוז להתחזק כראוי וכנכון באהבת ישראל ואהדות השלמות האמתית, וכלשון תפילתו של הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע, "תן בלבנו שנראה כל אחד מעלת חברינו ולא חסרונם, ושנדבר כל אחד את חברו בדרך הישר והרצוי לפניך, ואל יעלה שום שנאה מאחד על חברו חלילה", עדי נזכה להתקרב ולעמוד לפני הר סיני ולקבל את התורה מתוך רחמים וחסדים.

איך לעלות בעשירות ובמסחר, והיה לכל אחיו קנאה רבה על חברו, וכל אחד בכל כחו חפץ לעלות על חברו בכמה מעלות. ויאמר להם חכם אחד, למה לכם להתיגע כל כך, כל אחד בפני עצמו. הלא אין סוף לעמלכם, זה מתקנא בזה וזה בזה מי יודע מה יהיה הסוף מזה. טוב יותר שתהיו אוהבים זה לזה וממש כאיש אחד האוהב את כל איבריו ואין שייך בהם קנאה ושנאה, ואז תהיו כולכם אצל אביכם חביבים כמו שנוולד לו בן יחיד לעת זקנתו, וממילא כל עשירותו לכם לבד הוא, ועשירותו הלא יספיק לבניכם ולבני בניכם עד סוף כל הדורות. ככה בענינינו, הקב"ה הוא אבינו אשר לו הגדולה והגבורה והתפארת וגו' כי כל בשמים ובארץ, ושמו שדי (להורות שדי באלהותו לכל בריה).

ויסעו מרפידים

בני ישראל שבו בתשובה במקום החטא ולא התמהמהו
עד בואם לסני

אף נסיעתן מרפידים בתשובה

בשעה שהתורה הקדושה עוסקת מעניין ביאת בני ישראל למדבר סיני לקראת קבלת התורה, נאמר שם כדיבור הזה (שמות י"ב): "ויסעו מרפידים ויבואו מדבר סיני ויחנו במדבר", רש"י שואל מיד, מדוע מספרת לנו התורה שוב מהיכן באו, והלא כבר הודיעה לנו התורה את זאת לפני זה מכבר (י"א) שמקום חנייתם האחרון היה ברפידים, ומדוע צריך לשנות על זה בשעת נסיעתם, שהרי אם מקום חנייתם היה ברפידים אזי פשוט שמשם נסעו.

אלא אומר רש"י, שלא חזרה התורה על דבר זה, אלא בכדי להודיע לנו דבר חידוש, "להקיש נסיעתן מרפידים לביאתן למדבר סיני, מה ביאתן למדבר סיני בתשובה, אף נסיעתן מרפידים בתשובה".

כפי הידוע לנו, שברפידים נכשלו בני ישראל בחטא והתגרו בה' ובמשה עבדו, בדברם אל משה רבינו בעזות מצח: "תנו לנו מים ונשתה" (י"ב, ב), עד שבעקבות זה קרא משה רבינו לאותו מקום על שם המריבה, כדכתוב (שם, ז) "ויקרא שם המקום מִסֵּה וּמְרִיבָה עַל רֵיב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל נִסְתָּם אֶת ה' לֵאמֹר הֲיֵשׁ ה' בְּקִרְבָּנוּ אִם אֵינֶן", והיה נחשב להם אותו החטא לפגם גדול, כפרט בשעה זאת, כאשר עמדו לקראת המעמד הגדול והנורא של קבלת התורה. לפיכך באה התורה הקדושה ומגלה לנו, כי לסופו של דבר שבו כל העם בתשובה שלימה בהיותם ברפידים, עוד מקודם ביאתם למדבר סיני.

היצר משתדל לדחות את האדם מדרכי התשובה

אבל עדיין מקום נותר לנו להבין מדוע נדחקו רבותינו לומר 'מה ביאתן למדבר סיני בתשובה אף נסיעתן מרפידים בתשובה', הלא העיקר הוא שבסופו של דבר, כשהגיעו למעמד קבלת התורה, כבר היו זכים ונקיים מן העבירות שבידם, ומה לי אם עשו תשובה מרם שנסעו מרפידים או אחר שכבר הגיע למדבר סיני, ומה רצו חז"ל לומר לנו שמיד בנסיעתן מרפידים כבר עסקו בתשובה.

אכן, יתכוון הכתוב להשמיענו בזה את דרכי התשובה הנכונה, כי דרך העולם הוא, שלאחר שייכשל האדם באיזה חטא רח"ל, מיד יעלו ויתעוררו בקרבו איזה הרהורי תשובה וכיסופין לשוב אל השי"ת בכל לבב, אבל היצר הרע, אשר השקט לא יוכל, ואינו חפץ שישוב החוטא מדרכו וחיה, ממחר לבוא אליו באמתלאות שונות ומנסה להפיש דעתו ולומר לו, כי הן אמת ונכון הדבר שיש לו לשוב על מה שנכשל כעת, אבל מוטב היה אולי ימתין לזמן אחר, לצפות לשעת הכושר שיודמן לידו, ואז יוכל לשוב בתשובה כראוי על חטאיו.

עוד הוא מוסיף אותו מלך זקן וכסיל לשבר את רוחו ונפשו של האדם, ומדבר אל ליבו של האדם ואומר לו, כי מי יודע האם בכלל יש בכוחו לשוב אל השי"ת, הן כה הרבה לחטוא ולפשוע להשם ולתורתו, הן בושה וכלימה תכסה פניו, ואיכבה ישא פנים אל הקב"ה לבקש הימנו סליחה ומחילה, הלא וודאי לא יהיה הקב"ה סלוח לו כלל וכלל, ולשווא יבקש דרך תשובה בשעה שבוודאי לא תרצה תשובתו לפניו יתברך.

כל כך מרבה היצר להסית ולהדחיק את האיש הנבוך, עד שמעשה שמן מצליח בידו ללכוד שוב את הנפש האומללה אותו החטיא אך זה עתה, ותמורת שישוב בתשובה שלימה על חטאיו שנכשל בהם, הרי הוא נופל עוד מדחי אל דחי ומסתבך ברשת היצר עוד ועוד, עד שכבר קשה לו למלט נפשו הימנו.

באותו מקום ובאותו זמן

לפיכך באה אלינו התורה הקדושה, ומגלה לנו מה הוא ההנהגה הנכונה לעת הזאת, שיהיה מעשה אבות סימן לבנים, ונתכוון היטב כיצד נהגו

אבותינו במדבר בשעה שנכשלו בחטא, הם לא בקשו חשבונות רבים האם עתה, בסמוך לשעת החטא, הוא הזמן הראוי לתשובה, או שמא מוטב להמתין לשעת הכושר, הם גם לא העלו בדעתם שמא בגודל חטאם נדחו לגמרי מן התשובה, אלא עדיין בהיותם ברפידים, באותו מקום ובאותו זמן שחטאו, מיד שבו בתשובה שלימה לפני הקב"ה, ולא המתינו אפילו מרחק הליכה קצר שמרפידים עד מדבר סיני, אלא מיד השיבו לבם אל הקב"ה ללא התמהמהות כלל, עוד טרם נסיעתם מרפידים.

זהו הרבותא שכיוונו רבותינו להדגיש היטב, 'מה ביאתן למדבר סיני בתשובה, אף נסיעתן מרפידים בתשובה', שלא המתינו לעשות תשובה עד שיבואו למדבר סיני, אלא עוד טרם שנסעו מרפידים, כבר אז היטו את לבם לאביהם שבשמים בתשובה שלימה.

זהו באמת ההנהגה הנכונה והראויה, לשוב מיד בתשובה, לא להתמהמה אפילו שעה אחת בחטא, וכדרך שהפליג הרמב"ם בהלכות תשובה (פרק ז הלכה ו) במעלת הבעל תשובה, שרק אמש היה משוקץ לפני השי"ת, והנה היום הוא כבר בגדר ידיד, וכך כתב שם: "גדולה תשובה שמקרכת את האדם לשכינה, שנאמר (הושע יד, ב) 'שובה ישראל עד ה' אלוקיך', ונאמר (הושע ד, ו) 'ולא שבתם עדי נאם ה'', ונאמר (ירמיה ד, א) 'אם תשוב ישראל נאום ה' אלי תשוב', כלומר אם תחזור בתשובה בי תדבק, התשובה מקרכת את הרחוקים, אמש היה זה שנאוי לפני המקום משוקץ ומרוחק ותועבה, והיום הוא אהוב ונחמד קרוב וידיד, וכן אתה מוצא שבלשון שהקב"ה מרחיק החוטאים בה מקרב את השבים בין יחיד בין רבים, שנאמר (הושע ב, א) 'והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני ק-ל חי'^[1].

(1) בשל"ה הק' (עשרה מאמרות מאמר ג' וד' אות קמב), כתב נכוחה לכאור את הכתוב 'ועתה ישראל מה ה' אלוקיך שואל מעמך' (דברים י, יב), ותוכן דבריו, שאפילו אם חלילה מעד האדם ונפל בחטא, מכל מקום אסור לו להשתהות כלל אלא רק ישוב מיד בתשובה, וזה לשונו: ביאור הפרשה, אמר 'ועתה'. בבראשית רבה (פרק כא סעיף ו) וכו', אין 'ועתה' אלא

גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד

באמת יש לומר, כי הקב"ה בעצמו כבר הכין והקדים הרפואה למכה, שעוד מקודם קבלת התורה כבר הורה לישראל את דרך ותיקון התשובה, וכמו שכבר הזכרנו במקום אחר, שבשעה שעלה משה למרום לקבל את התורה לא הסכימו המלאכים תחילה, וביאר בשל"ה הק' (מסכת שבועות פרק תורה אור אות ב) מה טענת המלאכים לפני הקב"ה, שהיו מקטרגין לפניו ואומרים, כי מה בצע לתת את התורה לישראל, הרי סוף כל סוף אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, וכל אדם עלול לחטא ולהיכשל בעבירות וחטאים, ואיך ראוי ליתן את התורה לאנשים חטאים ובעלי עבירה.

מששמע הקב"ה את טענתם, מיד אמר למושה רבינו ע"ה מבזה הלשון: "אחוז בכסא כבודי וחזור להן תשובה", וביאר הדברים, שנתכוון הקב"ה לרמוז על מעלת עבודת התשובה שמגעת עד כסא הכבוד (יומא פו.), כי אפילו כאשר כשלו ישראל בעוונותיהם, עדיין פתח פתוח להם לשוב בתשובה שלימה עד ה' אלוקינו, ושפיר יכולים ישראל לקבל לידיהם את התורה הקדושה, כי בכל מצב שיהיו עדיין יש להם תקנה ע"י התשובה ויכולים לשוב ולהתקרב לפני הקב"ה כבראשונה.

תשובה, כמו שכתוב (דברים י, יב) 'ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך'. צריך ליתן טעם לדבר, היאך נרמז בתיבת 'ועתה' התשובה. הענין, הן תשובה או מעשים טובים או תלמוד תורה רמוז ב'ועתה'; כלומר שיעשה עתה מיד, ולא יאמר כשאפנה אשנה שמא לא תפנה (אבות פ"ב מ"ד). וכן תשובה, שוב יום אחד לפני מיתתך, כמו שהשיב רבי אליעזר לתלמידיו, כי אינך יודע באיזה יום שתמות (שבת קנג), על כן תקדים מיד. וכן הענין אמור בכל מעשה טוב, יחטוף מיד אולי יקדמנו המות. ומה שאמרו אין 'ועתה' אלא תשובה, כי שם בענין חטא אדם שייך ענין התשובה, וקל להבין.

ויבואו מדבר סיני

אין התורה מתקיימת אלא במי שמחזיק עצמו בשפלות
וענוה במדבר

וממדבר מתנה

בראש חודש סיון באו בני ישראל למדבר סיני, המקום הנבחר אשר בו איווה לו הקב"ה להנחיל את דת מורשה לעם בחירו, ובעצם היום הזה חנו ישראל באותו מקום, כדכתיב בתורה (שמות יב, א) "בחודש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדבר סיני, ויסעו מרפידיים ויבואו מדבר סיני ויחנו במדבר, ויחזן שם ישראל נגד ההר".

לא בכדי בחר לו השי"ת את מדבר סיני כמקום המיועד למסור שם את התורה לישראל, אלא למען גלות לנו את הדרך הנכונה אשר יבור לו האדם וחי בהם, אשר רק באופן הזה נזכה לקבל את התורה, ואיזוהי דרך זו, "אמר רב מתנה, מאי דכתיב 'וממדבר מתנה' (במדבר כא, יח), אם משים אדם עצמו כמדבר זה שהכל דשין בו תלמודו מתקיים בידו ואם לאו אין תלמודו מתקיים בידו" (עירובין נד.).

הרי לך שאלמלא הענוה והשפלות לא ייתכן לקבל את התורה, היות וקיום התורה שייך רק אצל מי שמושים עצמו כמדבר שהכל דשין בו, ועל פי גמרא זו פירש ב'אור החיים' הק' את הכתוב כאן "ויחנו במדבר", וכתב: "אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שמשפיל עצמו ומשים עצמו כמדבר (עירובין נד.), וכנגד זה אמר 'ויחנו במדבר', פירוש, לשון שפלות וענוה כמדבר שהכל דורכים עליו".

בדרך זה מצאנו גם במדרש לפרשת במדבר (במדבר רבה א, ז): "וידבר ה' אל משה במדבר סיני, אלא כל מי שאינו עושה עצמו כמדבר הפקר אינו יכול לקנות את החכמה והתורה, לכך נאמר 'במדבר סיני'". הרי לך מכל מאמרי הזו"ל אלו, שאין התורה נקנית אלא אצל מי שמחזיק עצמו בענוה.

עקב ענוה יראת ה'

ענווה פירושה, שהאדם מתנהג בשפלות הרוח ובנמיכות קומה, אינו רואה את עצמו במעלה יותר מעל פני חברו, ולא כגאה הסבור בדעתו שמעולה ומרומם הוא על שאר כל אנשים במעלה ובדעה, וממילא הוא מסיק שמגיע לו יותר מחברו, וכאשר הוא נוכח לדעת שאין כך פני הדברים, הרי שמתמלא חמה ורוגז על כל העולם כולו, שופע תרעומת על זה ועל אחר מדוע עשו לו כך ומדוע לא עשו אחרת, וכתוצאה מדרך ההנהגה הזאת מתרכים כל מיני מחלוקת ומדנים עד אין שיעור.

העניו לעומתו, אינו סבור שהכל שייך אליו, ולא כל דבר צריך להתנהל על פי רצונו, הוא יודע שישנם עוד בריות מלבדו בעולם, מכבד את רצונותיהם ואינו אומר קבלו דעתי, אנשים כאלה מרבים שלום וריעות בעולם, כי בכל הקורות אותם יודו וישבחו וכל מה שיעשו להם יקבלו באהבה, שהרי אף אחד אינו חייב להם דבר, והאנשים כאלה מרבים שלוה בעולם, נח לשמים ונח לבריות.

זה היה הטעם אשר הביאם השי"ת בכוונת מכוון לקבל את התורה דייקא כמדבר סיני, בכדי להאיר להם דרך ונתיב שיתבוננו לדעת שהלימוד ועסק התורה בעי ענווה, וכדכתיב "עקב ענוה יראת ה' (משלי כב, ד)", כי רק כאשר יתנהג בענווה ובשפלות הרוח אזי יהיה בידו לזכות ולהשיג בתורה, כי העניו מסוגל לקבל מדעת אחרים ולהודות במעותו, מה שאין כן הבעל גאוה אינו מסוגל לשמוע את דעת האחר ומרוב יוהרה וגאוות הלב עלול למעות בהבנת דברי התורה ולא יהיה מי שיוכל להעמידו על טעותו ונמצאת תורתו מסתרסת ומשובשת ומרבה מכשלות בעולם^[1].

(ז) המהר"ל בספר 'נתיבות עולם' (א - נתיב התורה - פרק ב) ביאר באופן נפלא מדוע לא יימצא התורה אלא במי שישנו במידת הענווה, וז"ל: בפרק הנודד (נדריים נה.) מאי דכתיב 'ומדבר מתנה וממתנה נחליאל ומנחליאל במות', כיון שעושה אדם את עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל נתנה לו התורה במתנה, שנאמר 'וממדבר מתנה', וכיון שנתנה לו נחלו אל,

אנו מוצאים שבני ישראל אכן הכינו והתקינו עצמם במדת הענווה להיות כלי המוכן לקבל את הברכה, שהרי כתיב "ויחן שם ישראל", ופירש רש"י "ויחן - כאיש אחד בלב אחד", ומכח זה חייב אתה לומר שהיו אז בני ישראל בענווה, כי אחדות לא תיתכן לולא העניויות ושפלות הרוח, כפי שביארנו שהבעל גאוה לא יסבול אחרים עמו ולא יחפוץ שיהיו אחרים זולתו, ומדחזינן שכן היו באחדות אין לך סימן מובהק מזה שהיו בענווה, כי מדת האחדות הוא פועל יוצא מן הענווה[ח].

שנאמר 'וממתנה נחליאל', וכיון שנחלו אל עולה לגדולה, שנאמר 'ומנחליאל במות', ואם הגביה את עצמו הקדוש ברוך הוא משפילו, שנאמר 'ומבמות הגיא', ולא עוד אלא ששוקפין אותו בקרקע, שנאמר 'ונשקפה על פני הישימון, ואם חוזר בו הקדוש ברוך הוא מגביהו שנאמר כל גיא ינשא.

פירוש דבר זה כמו שהתבאר לפני זה, כי אין התורה שייכת רק אל מי שאין לו גאוה והכל שווה אצלו ולזה ראוי התורה. ועוד כי התורה גם כן היא הפקר לעולם, ולכך אין מתיחס אל התורה כי אם מי שהוא הפקר גם כן כמו שהיא התורה. ומה שהתורה היא הפקר, לפי שהתורה אינה מעולם הזה רק מעולם העליון, ולכך התורה היא אל הכל בשווה ואין לאחד חלק יותר מאחר, והכל הוא מצד הפשיטות שבתורה, ולפיכך כאשר הוא עושה עצמו הפקר לכל ויש בו מדת הפשיטות ראוי אליו התורה שהיא הפקר. ודבר זה בארו במדרש (במ"ד פ"א) התורה נתנה במדבר ובאש ובמים מה אלו הפקר לעולם כך התורה הפקר לעולם. ואמר כאשר מקבל התורה הוא חלק השם יתברך לפי שיוצא מן הגשמי להיות לו מדרגה השכלית ואז נחלו אל, והאדם מתעלה למעלה כאשר הוא חלק השם יתברך.

וכאשר הוא מתגאה הקדוש ברוך הוא משפילו, כי השם יתברך הגביה אותו ומפני שהוא יתברך משפיל גאים משפיל אותו ביותר. וזה שאמר ולא עוד אלא ששוקפין אותו בקרקע, ר"ל שנדחה מן השם יתברך בכח, כי היה מעלה אותו השם יתברך ולא הגיע אל המעלה מצד עצמו ועתה הגיס דעתו לכך שוקפין אותו בכח, לא כמו שאר אדם שיש לו המעלה מצד עצמו אין שוקפין אותו בכח כי ראוי אל המעלה מצד עצמו, אבל זה שלא היה לו הגדולה מצד עצמו רק השם יתברך הגביה אותו וכך מפלתו בכח מן השם יתברך. והתבאר לך כי לקנין התורה השכלית צריך הכנה עד שיקבל התורה, ועיקר הוא הענוה כמו שבארנו למעלה, כי מדת ענוה יותר מכל המדות הכנה אל התורה.

(ח) ראה בספר 'אפריזין' (במדבר א, א) להגאון רבי שלמה גנצפריד זצוק"ל בעמח"ס 'קיצור שולחן ערוך', שם כתב בעניין זה של האחדות והענווה החופפים זה בזה, וז"ל: ונראה

זעף בהרים ובהר בסיני

מאותו הסיבה האמורה כאן בהר הקב"ה להשרות את שכינתו על הר סיני ולא על שאר ההרים הגבוהים והרמים, וכדאיתא בגמרא (סוטה ה.): "הניח הקב"ה כל הרים וגבעות והשרה שכינתו על הר סיני, ולא גבה הר סיני למעלה, אמר ר' יוסף, לעולם ילמד אדם מדעת קונו, שהרי הקב"ה הניח כל הרים וגבעות והשרה שכינתו על הר סיני".

בעין זה כתב גם במדרש (במדבר רבה יג, ג): "גֵּאוֹת אָדָם תִּשְׁפִּילְנֹו (משלי כט, כג), זה תבור וכרמל שבאו מסוף העולם מתנאים לומר שאנו גבוהים ועלינו הקב"ה נותן את התורה, ו'שפל רוח יתמוך כבוד' (שם), זה סיני שהשפיל את עצמו לומר שאני נמוך, ועל ידי כך תמך הקב"ה כבודו עליו וניתנה עליו התורה וזכה לכל הכבוד הזה, כמה דתימא (שם יט) 'וירד ה' על הר סיני'".

הרי לנו שוב כדבר הזה ממש, שאין שום מציאות שבעולם כלל שבו יהיו התורה והגאווה שרויים כחדא מחתא, וכפי המשך הגמרא (שם): "כל אדם שיש בו גסות הרוח, אמר הקב"ה, אין אני והוא יכולין לדור בעולם, שנאמר (תהילים קא, ה) 'מלשני בסתר רעהו אותו אצמית גבה עינים ורחב לבב אותו לא אוכל', אל תקרי 'אותו' אלא 'איתו' - לא אוכל'".

לי כי הנה הקב"ה אמר אנכי ה' אלהיך וגו' בלשון יחיד לפי שהיו כל ישראל באחדות כמו"ש (שמות י"ט ב' ורש"י) ויחן שם ישראל כולם בלב אחד, וכתבו ז"ל כי לא היה באפשרי לקבל את התורה אם לא היו באחדות בשלום ובאהבה, ולכן ניתנה התורה בחדש סיון שמזלו תאומים סימן דבקות ואהבה, וכן ניתנה בהר סיני הנמוך ללמד מדת ענוה המביאה שלום. ולפי המדרש (ילקוט פ' יתרו רמז רפ"ו) שהבאתי בפ' יתרו (ד"ה ויחן) לכן ניתנה התורה במדבר ולא בארץ ישראל מפני השלום, שלא יהיו השבטים מתגרות זו בזו, זה אומר בחלקי תינתן התורה וזה אומר בחלקי וכו'.

ומי לנו גדול מן התנא האלוקי רבי שמעון בר יוחאי, שאחר כל גדולתו בתורה בנגלה ובנסתר כינו אותו החברים בשם 'סיני'^[ט], ואם כי הם נתכוונו בכינוי זה לכבא את רוב חילו וגודלו בתורת ה' צבקות ובמדרגות נוראות של גילוי שכינה, אבל וודאי היה גם כוונה לגלות את גדול ענוותנותו, שעל אף שזכה להגיע למעלות רמות עד שכתר עליון לו נגלה, מכל מקום נשאר שפל בדעתו כמו הר סיני שהשפילה עצמה יותר מכל ההרים הגבוהים.

השוה ומשוה קטון וגדול

ועל פי הדברים האלה אפשר להוסיף ולומר טעם הגון על מה שבשבת שלפני שבועות קוראים בפרשת במדבר, הפרשה העוסקת במצווה למנות את מניין בני ישראל, אין זאת אלא כי הספירה מורה על שוויות הערכין בין כל האנשים שבתוך המניין, שאין כל אחד אדם או ערך בפני עצמו, אלא כולם כאחד שייכים למניין שלם וכולל של כללות ישראל, ובאותה מניין נמנים כולם מנער ועד זקן, למן הגדול שבהם שהוא משה רבינו, ועד הקטן שבישראל משואבי מים וחוטבי העצים.

כי זאת צריך לדעת, שלפני השי"ת אין חילוק באמת בין הקטן לבין הגדול, כולם שווים לפניו בגדול החל ובקטן כילה, והיות ועומדים אנו בימים הסמוכים לחג

(ט) כן מופיע בשיר 'זאמרתם כה לחי' - 'סיני סיני לו נקרא הארי שבחבורה', וכמובא בזוה"ק (במדבר רמז: ובבראשית קנ): 'חדו רבי שמעון וחדו מארי מתניתינן ואמרו, פומא דשכינתא סיני, מאן יכיל למיקם (קמי) פומך דקודשא בריך הוא ושכינתיה ממללין ביה ושתין רבוא דמתיתבתא עילאה ושתין רבוא דמתיתבתא תתאה ממללין ביה על פומך. ועלך אתמר, והנה מלאכי אלוקים עולים ויורדים בו.'

תרגום: שמח רבי שמעון, ושמוחו בעלי המשנה ואמרו, פה של השכינה, סיני, מי יכול לעמוד (לפני) פיך, שהקדוש ברוך הוא ושכינתו מדברים בו, וששים ריבוא של ישיבה של מעלה וששים ריבוא של ישיבה של מטה מדברים בו על פיך. ועליך נאמר והנה מלאכי אלוקים עולים ויורדים בו.

השבועות בהם אנו מתכוננים בהכנות הראויות והנחוצות לקראת קבלת התורה, על כן מאת ה' היתה זאת שנקרא את פרשת במדבר 'שאו את ראש בני ישראל', בכדי לידע ולשנן עניין זה של הענווה והאחדות שכלולים ואחודים המה זה בזה, וכדילפינן ממצווה זו של מניין בני ישראל.

נפשי בכפי תמיד ותורתך לא שכחתי

עוד לאלוק מילין בזה לגלות טעמיה מדוע בחר הקב"ה לתת את התורה לישראל דווקא במדבר ארץ צייה ושממה, הלא לפי חשיבות ומעלת התורה מן הראוי היה למסרו בארץ נושבת זבת חלב ודבש יפה נוף משוש כל הארץ, במקום מפואר ומכובד כראוי וכיאות לגודל קדושת התורה ומוסרה.

אך ייאמר בזאת, כי אילו באמת היה ממתין הקב"ה במסירת התורה עד שיבואו לארץ ישראל, היו עלולים ישראל לטעון ולומר שהחיוב לעסוק בתורה ולשמור פיקודיה הוא רק כאשר ישובים המה איש איש בנחלתו ובאחוזתו תחת גפנו ותחת תאנתו, אבל בעת אשר ישראל סחופים ודוויים, וכבושים בגולה מתחת ידי עריצים רח"ל, אולי פטורים הימנה ח"ו.

לפיכך נתן השי"ת את התורה דווקא במדבר, מקום צייה וצלמוות שממה וחרבה, כדי לידע ולהודיע שהאדם מצווה ומחויב לעסוק בתורה הקדושה ובמצוותיה בכל מצב שיהיה בה באיזה יום מן הימים, מטוב ועד רע, לא רק כאשר הוא יושב בשלום ושלווה השקט ובטח, אלא גם כאשר ניסדה השי"ת ונמצא בצר ומצוק עד שרבות רעות מצאוהו ח"ו, גם בעת הזאת אינו פטור מן התורה חלילה^[1], גם בשעה זו ינחוהו רגליו במעגלי צדק בתורה הקדושה, ומשם ישאב טללי תחי.

(*) ראה בספר 'ליקוטי הלכות' (או"ח - הלכות ראש השנה הלכה א), וז"ל: התורה נתנה במדבר בארץ ציה, שזה מרמז שעקר התורה הוא כשמקימין אותה מעני ודחק, שהוא בחינת מדבר ארץ ציה.

תפארת בני אבותם

מסורת אבות הוא היסוד להמשך קיום התורה במהרה
עד עולם

שלא להסמיך הקללות שבבחוקותי לעצרת

איתא בגמרא (מגילה לא:), "תניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר, עזרא תיקן להן לישראל שיהו קורין קללות שבתורת כהנים [פרשת בחקותי] קודם עצרת, ושבמשנה תורה [פרשת כי תבא] קודם ראש השנה, מאי טעמא, אמר אביי ואיתמא ריש לקיש, כדי שתכלה השנה וקללותיה".

שואלת הגמרא, "בשלמא שבמשנה תורה איכא כדי שתכלה שנה וקללותיה", כלומר, הניחא הקללות שבפרשת נצבים שקורין לפני ראש השנה הוא כדי לסיים את השנה הקודמת עם הקללות שהיו במהלכה, ולהגיע לקראת השנה החדשה נקיים מן הקללות, אבל מה העניין לקרוא הקללות קודם חג השבועות, הלא הוא איננו ראש והתחלה של שנה חדשה?

מתרצת הגמרא שלעולם גם שבועות מכונה ראש השנה, כדתנן במסכת ראש השנה (פרק א משנה ב), שבעצרת נדון העולם על פירות האילן וברומה לראש השנה שאז נדונים כל בני האדם על מעשיהם. ועל כן צריך לקרוא הקללות עוד מקודם לחג השבועות שגם הוא זמן של ראש השנה.

והקשו בתוספות, כי אם אכן נכונים דברי הגמרא שצריכים לסיים עם הקללות מקודם חג השבועות, אזי לכאורה היו צריכין לקרוא את פרשת התוכחה בשבת הסמוכה לרגל, ומדוע זה נוהגים לקרוא את פרשת בחקותי ב' שבתות קודם חג השבועות, ואילו בשבת הסמוכה לרגל כבר קורין את פרשת במדבר שאין בה שום תוכחה?

ומתרצים, כי הגם שרוצים לסיים עם התוכחות לפני חג השבועות, אך מכל מקום אין חפצים לקרוא את הקללות כל כך בסמוך לחג, על כן התקינו להפסיק בין פרשת בחוקתי לעצרת על ידי שיקראו את פרשת במדבר בשבת שבאמצע.

זהו פשטות העניין להבין מדוע תיקנו לקרוא את פרשת במדבר לפני חג השבועות, אבל בדרך דרוש ומוסר אפשר להוסיף עוד ולבאר את פנימיות העניין כיד ה' הטובה עלינו, להפיק ממנה לקח טוב, להאיר המסילות ולפלס נתיבות בדרך העולה אל הצרות בית השם[יא].

אשא עיני אל ההורים

אחד מן היסודות העיקריים והשורשיים המוכרחים להמשך קיום דרכי התורה והמצוות, הוא העניין של מסורת אבות, דהיינו, שצריך כל אדם מישראל שתהיה לו קבלה מרבתיו כיצד ללמוד ולהגות בתורה הקדושה, לא יתכן שכל

(יא) וראה בספר 'פרי צדיק' (פרשת במדבר - אית ו) להגה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע, שם כתב הטעם שבשבת לפני חג השבועות קוראין בפרשת במדבר, הוא היות וששת ימי המעשה מתברכין מיום השבת קודש, ועל כן לא רצו לתקן לקרוא קללות באותו שבת שהעצרת מתברכת ממנה, וזה לשונו:

וכמו כן קורין פרשת במדבר קודם עצרת כדי להפסיק בין הקללות שבתורת כהנים לחג השבועות עיין שם. ולכאורה אין זה מספיק שיוצרך דוקא לקרות פרשת במדבר קודם שהלא הימים שבין פרשת בחקותי להחג יהיה בהם גם כן הפסק. אמנם כי עיקר הטעם הוא בקריאת התוכחות קודם עצרת וקודם ראש השנה כדי שתכלה השנה וקללותיה כמו שאמרו (בגמרא שם) וההפסק הוא כדי שתחל השנה וברכותיה. וזה דייקא על ידי קריאת הפרשה בשבת שקודם החג. כי שבת הוא מקורא דברכאן. וכל ברכאן דעילא ותתא ביומא שביעא תליין וממנו מתברכין כל ששת ימי המעשה הבאים. והוא תחלה למקראי קודש שממנו נובע קדושת המועדים הבאים בששת ימי המעשה שלאחריו. והנה יום טוב של עצרת לא יזמן לפי חשבוננו לעולם בשבת עצמו רק באחד מששת ימי המעשה. לכן קורין תמיד בשבת הקודם פרשת במדבר שממנו יופיע מקור הברכה לחג הבא שתחל השנה וברכותיה.

אחד יבוא ויפרש בה כפי הבנתו, חייב שיהיה לו מסורת וקבלה כיצד דרשו חז"ל את פסוקי התורה והלכותיהם, מה המה כללי הפסק והעיון וכדומה, ולפי זה יידע את הדרך הנכונה אשר ממנה לא יזוז ימין ושמאל.

באופן הזה נמסרה התורה מיד ליד ללא שום הפסק, כשהרב מוסר את התורה לתלמידו, והתלמיד מוסרו לתלמידו הוא וכן על זו הדרך, וכן אמרו חז"ל במסכת אבות (פרק א משנה א), "משה קבל תורה מסיני, ומסרה ליהושע, ויהושע לזקנים, וזקנים לנביאים, ונביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה". חזינן מלשון המשנה שהתורה יורדת ומשתלשלת מדור לדור רק על ידי מסורת, משה רבינו מסר ליהושע, יהושע לזקנים, זקנים לנביאים, וכן על זו הדרך עד לדורנו אנו.

הטעם מדוע התורה נמסרת רק באופן הזה הוא, כי כאשר לומד האדם את התורה לבד ומפרשה כרצונו, הרי זה פתח פתוח לסלף ולעוות את התורה והמצוות כרצון איש ואיש, רק מסורת נאמנה מהאב לבנו ומהרב לתלמידו עד למשה רבינו, הוא הערובה היחידה שתעבור התורה במהרתה עד סוף כל הדורות וכפי נתינתה מסיני ללא תערובת זמורות זרות.

הוא הדבר גם בהליכות והנהגות אשר יבור לו האדם, יישמר עד למאוד לבל יינטו רגליו חלילה מהדרך הסלולה אותם התוו וכבשו לפניו אבותיו ורבותיו הקדושים, אם זה במנהגי ישראל או בשאר הנהגות טובות, כמו גם להמשיך את מסורת ההשקפה הצרופה והחינוך הטהור כפי שראינו מאז ומעולם אצל הדורות הקודמים, בבחינת אבותינו ספרו לנו, וכאשר אכן הוא נושא עיניו אל ההורים והמורים מן הדורות הקודמים בתמימות וללא התחכמות והבנה יתירה מהם, אזי זוכה שתימשך ממנו ומזרעו המשך של כלל ישראל כימי עולם וכשנים קדמוניות.

אם ראשונים כמלאכים אנו כבני אדם

אבל דבר זה יתכן רק בזמן שהאיש המשכיל מייקר ומחשיב את אבותיו ורבותיו מן הדורות הקודמים אליו, בהם הוא מתבונן ומדרכם הוא לומד, אך אם

חלילה יבזו להם בליבו ולא יחשיב אותם כמורמים מעם ונעלים הימנו, אזי רע ומר תהיה סופו ואחריתו עדי אובד.

הגמרא במסכת שבת (קיב:) אומרת, "אמר רבי זירא אמר רבא בר זימונא, אם ראשונים בני מלאכים או בני אנשים, ואם ראשונים בני אנשים או בני חמורים, ולא כחמורו של רבי חנינא בן דוסא (תענית כד.) ושל רבי פנחס בן יאיר (חולין ז.), אלא כשאר חמורים."

והיה הרה"ק הרבי ר' בונם מפרשיסחא זי"ע מכאר את המאמר הלזה כמין חומר (שיח שרפי קודש - אבות), 'אם ראשונים כבני מלאכים', כלומר, אם יש לנו השכל להבין שהראשונים היו מלאכים, אזי יתכן ו'אנו בני אנשים'. אבל 'אם ראשונים בני אנשים', שאנו מחשיבים אותם לאנשים כערכנו, אזי אנו בגדר אדם אינם נכנסים, אלא 'אנו כחמורים' ללא שכל ותבונה. 'ולא כחמורו של רבי חנינא בן דוסא ושל רבי פנחס בן יאיר' שהיה להם איזה בינה, 'אלא כשאר חמורים' הנבערים וריקים מדעת.

הביאו לי ספר יוחסין שלכם

בנחיצות מסורת האבות הבט נא וראה מה שכתב המדרש בפרשה זו - פרשת במדבר (ילקוט שמעוני במדבר פרק א רמז תרפד), "בשעה שקבלו ישראל את התורה נתקנאו אומות העולם בהן מה ראו להתקרב יותר מן האומות, סתם פיהן הקב"ה, אמר להן הביאו לי ספר יוחסין שלכם - שנאמר (תהלים צו, ז) 'הבו לה' משפחות עמים' - כשם שבני מביאין, 'ויתילדו על משפחותם (במדבר א, יח)', לכך מנאם בראש הספר הזה [של סדר במדבר] אחר המצוות [בסוף חומש ויקרא], 'אלה המצות אשר צוה ה' את משה אל בני ישראל בהר סיני (ויקרא לו, כד)', ואחר כך (במדבר א, א) 'וידבר ה' במדבר סיני שאו את ראש כל עדת בני ישראל' שלא זכו ליטול את התורה אלא בשביל היוחסין שלהן."

ולכאורה, דברי המדרש משוללי הבנה, שהרי איזה תשובה ענה הקב"ה לאומות העולם שלישראל יש ספרי יוחסין, וכי לאומות העולם אין ספרי

יוחסין?! גם בהם יש מיוחסים מדור דור, התורה עצמה מונה את סדר היחס של כמה משפחות מאומות העולם, כמו שנאמר (בראשית כה, יב) "ואלה תולדות ישמעאל בן אברהם אשר ילדה הגר המצרית שפחת שרה לאברהם, ואלה שמות בני ישמעאל בשמותם לתולדותם וכו'", וכמו שנאמר (בראשית לו, ט) "ואלה תולדות עשו אבי אדום בהר שעיר, אלה שמות בני עשו וכו'", נמצאת למד שהתורה הקדושה בעצמה מונה את סדר תולדותיהם וייחוסם של בני ישמעאל ובני עשו, ואם כן איזה רבותא יש ליחס של ישראל יותר מן היחס שלהם?

עוד קשה, שהרי אמרו רבותינו במסכת אבות (פרק ב משנה יב), "התקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך", ופירש הרבינו עובדיה מברטנורא, "שלא תאמר הואיל ואבי חכם ואבי אבא חכם, תורה חוזרת לאכסניא שלה ואיני צריך לבקש אחריה". הרי לנו מפורש כי כלפי התורה אין שום מעלה ביחוס אלא כל אחד צריך בעצמו לעמול ולהתייגע על דברי תורה. ואם כן מה ענה הקב"ה שבני ישראל מתייחסים אחר אבותיהם, הלא אין לייחוס שום מעלה ויתרון בכדי לקבל את התורה?

מעשה אבות סימן לבנים

אך יתיישבו כל התמיהות בחדא מחתא, ובאמת אין כוונת המדרש לומר שרק בזכות היחס גרידא זכו ישראל לתורה, שהרי לייחוס בפני עצמו אין לה שום מעלה ורבותא, ואפילו אם תמצוי לומר שייחוס הוא דבר חשוב ומועיל, הלא גם הגויים יודעים את סדר היחס שלהם.

אולם בכל זאת נשתנה הייחוס של ישראל למעליותא יותר מהיחוס של אומות העולם, כי מדרך ישראל הוא להתפאר ומתגדל בייחוסם, וכל אדם מישראל רואה כבוד לעצמו להיות צאצא של אנשים גדולים וצדיקים, ועושים כל טעדיקי שבועולם בכדי לאחוז בשולי אדרתם של אבותיהם הקדושים ולילך בעקבותיהם בלא לזוז אפילו זיז כלשהוא.

לעומתם אותו העולם, אינם מחשיבים כלל את אבותיהם ואבות אבותיהם, וכלל אינם מנסים להתנהג באותם מנהגים שנהגו אבותיהם, אדרבה, לשיטתם ככל שמתקדמים הדורות ויורדים הרי הם חכמים יותר מאבותיהם אשר כבר עבר הכלח על בינתם וחכמתם, ומה שהיה נכון לשעתם כבר אינו נוגע כלל לזמן הזה, ואינם אלא כתוהים על הראשונים ובודים לעצמם תמיד חכמות חדשות אשר לא ידעום מעולם.

זה היה התשובה שהשיב הקב"ה לאומות העולם, 'הביאו לי ספר יוחסין שלכם כשם שבני מביאין', וכאומר, הביאו לי את סדר היחס שלכם שאתם מתייחסים אחר אבותיכם ופוסעים בדרכי אבות כמו בישראל עם קדושים שמתפארים באבותיהם בדרכיהם ובמנהגיהם, רק לאלו ניתן למסור את התורה, כי רק הם מסוגלים לשמור עליה מכל משמר, ולא לאנשים כמותכם שדרככם לבעוט במסורת אבותיכם ורבותיכם.

והוא תשובה ניצחת לאומות העולם, עד שלא היה להם כל פתחון פה ומענה לשון, כי גם הם הבינו אל נכוחה, שאין התורה יכולה להתקיים אלא בישראל המתפארים בייחוסם וצועדים תמיד בעקבות אבותיהם ורבותיהם, ונמצאים דברי המדרש כקילורין לעיניים.

למשפחותם לבית אבותם

מעתה יוכן לך היטב הטעם שתיקן עזרא הסופר לקרוא את פרשת במדבר בשבת שלפני חג השבועות, והוא היות שבפרשה זו עוסקים בסדר ייחוסם של בני ישראל, כיצד מתייחסים הם לאבותיהם ומתפארים בהם - "למשפחותם לבית אבותם (במדבר א, ב)", ואיך שבני ישראל משמרים את מסורת אבותיהם ללא כחל ושרק, כל שבט ושבט אינו זו מן המסורת המקובלת להם - "איש על מחנהו ואיש על דגלו (במדבר א, נב)".

על כן בשבת קודש שמיניה מתברך חג השבועות שלאחריה, קורין בפרשת במדבר, ובכדי להכין ולהתקין את הנפש לקראת קבלת התורה, על ידי החיזוק

בעניין זה של 'מסורת אבות', כי רק על ידי העמידה על המשמר שלא לזוז כמלא נימה מדרכי אבותינו ורבותינו, מובטחים אנו שלא תפסוק תורה מישראל לעולם ועד, ועתידה תורה להתקיים בישראל על כל פרטותיה ודקדוקיה ללא שינוי כלשהוא מעתה ועד עולם.

והכין לבכם אליך

בגודל מעלת ההכנה מקודם קבלת התורה והעסק בה

ו' סיון מכונה זמן מתן תורתנו על אף שניתנה בשבעה בו

'את יום חג השבועות הוזה זמן מתן תורתנו' - זהו מטבע הלשון שמבעו חכמינו ז"ל לאמרו, בין בתפלות החג ובין בקידוש היום של חג השבועות.

אבל ה'מגן אברהם' בחיבורו על ה'שולחן ערוך' (או"ח סימן תצד בהקדמה) היה מתקשה על זה ביותר, הכי צד זה אנו יכולין לומר על חג השבועות שהוא הזמן של מתן תורתנו, והלא אנו פוסקים כרבי יהודה, הסובר שהתורה ניתנה ביום ז' סיון, ואילו את חג השבועות אנו חוגגים יום לפני זה - ביום ו' סיון, שהוא יום אחד לפני הזמן שבו ניתנה תורה לישראל, והיאך אנו אומרים 'זמן מתן תורתנו' על יום שהוא לפני מתן תורה.

בספר 'קדושת לוי' (לחג השבועות) מביא את הקושיא הזאת, ומיישבה על פי דרכו הקדושה, וזהו תוכן דבריו, שהגם שבפועל נתן הקב"ה את התורה ביום ז' סיון, אבל מעיקרא הועיד הקב"ה לתת את התורה ביום שלפני זה - ביום ו' סיון, ורק מפני שמשעה רבינו הוסיף מדעתו עוד יום אחד של פרישה - יותר ממה שנצטווה מפי הגבורה - והסכים הקב"ה עמו, על כן התעכבה נתינת התורה ליום המחרת - יום ז' סיון.

מוסיף ה'קדושת לוי' לגלות לנו, כי כשם שהקב"ה הוא חי לעד וקיים לנצח, כך גם דבריו חיים וקיימים לעולם, ולכן בכל שנה ושנה, עם הגיענו אל אחד מן הרגלים והמועדי קודש, מתעוררים עלינו שוב אותם הארות הקדושה שהיו לאבותינו בימים ההם ובזמן הזה, וכן הוא גם בחג השבועות, שמתעורר הארת קבלת התורה שקירבנו המקום לעבודתו יתברך שמו, ושוב מקבלים אנו את התורה

כמו שקיבלו אבותינו במדבר, וכן הוא הסדר בכל עת כשמגיע איזה יום שבו אירע הנס, שבאותו היום אנו מקבלים מן ההארה הגדולה שהיה לאבותינו בימים ההם ביום הזה.

אבל בכל זאת נשתנה חג השבועות משאר הימים הטובים, כי אם הארת כל הימים טובים מופיעים עלינו ממש באותו היום שבו היה המאורע, הרי שבמתן תורה מתנוצץ האור ביום שלפני הנתונה, כלומר, שנתנית התורה הייתה ביום ז' סיון, אבל האידנא מתעורר הארת אותו הקדושה ביום הקודם – ו' סיון, וטעם הדבר, עם היות שרצון הקב"ה למסור את התורה הייתה ביום ו' סיון, על כן נקבעה הארה זו לדורות על פי אותו רצון, ולא על פי הנתונה בפועל.

השתא אתי שפיר קושייתו של ה'מגן אברהם', ולא תיקשי לך כלל על מה שאנו אומרים ביום ו' סיון שהוא זמן מתן תורתנו, כי היות שהמציאות נקבעת על פי רצון הקב"ה, ואם רצון הקב"ה לתת את התורה היה ביום ו' סיון, הרי שזהו היום שבו מתעורר הארת קדושת קבלת התורה באמת, ולא למחרת. זהו תורף הדברים שם בספה"ק 'קדושת לוי'.

את התורה אפשר לקבל רק על ידי הכנה

הרי לנו מפורש, שבכל מועד ורגל מתעורר ומתגלה עלינו הארת קדושת היום, ממש כמו שהייתה בימים ההם, כך גם כתבו לנו הרבה מספרי הקודש, וכמובא בספה"ק 'מאור עינים' (פרשת יתרו) שכתב בזה הלשון: "איתא בכתבי האר"י ז"ל, שבכל זמן מהזמנים, כגון פסח, שבועות, סוכות, הוא נעשה בכל שנה כשבא זמן הנ"ל, נעשה כמו שהיה בפעם הראשון, בפסח הוא יציאת מצרים, ובשבועות מקבלים התורה, וכן בכל זמן".

אם כן, הרי שכעת בהתקרב עלינו חג השבועות ומתן תורה, צריכים אנו לדעת שזה עתה מתקרבים אנו שוב לפני הר סיני, ועומדים לקבל את התורה מחדש, ממש כדרך שהיה לאבותינו במדבר, שבאלו הימים עמדו רגליהם למרגלות ההר,

וקירבם המקום לעבודתו יתברך שמו, ובעת הזאת נעשו לעם סגולה וקיבלו עליהם את דת חוקי חורב.

והדברים מחייבים ביותר, כי אם אכן נמצאים אנו לפני אותו המעמד הנורא הוד, ועומדים אנו לקבל את התורה מסיני, הרי שמוטל עלינו החובה להכין ולתקן את נפשותינו ורוחותינו, שנהיה מוכנים בגוף ובנפש לקראת אותו מעמד הנשגב, להיות ראויים לקבל את התורה בקניין עולם, שהלא גם בימים ההם אנו רואים שלא נתן הקב"ה את התורה לישראל, אלא לאחר שהכינו עצמם בהכנות הרבה ובמירוק אחר מירוק עד שהיו מווככים בתכלית הויכוך.

ההכנה הראשונה הייתה מיד אחר צאתם מארץ מצרים, שנתן להם הקב"ה את המצווה של ספירת העומר, וכפי המבואר בכל הספרים, שעיקרה של המצווה הוא להכין ולטהר את הנפש לקראת קבלת התורה, וכך גם אמרו בזהר הק' (אמור צו.), שאלו הימים הם ימי טהרה שנועדו לטהר ולקדש את נפש האדם.

עם התקרב הימים עוד לקראת מתן תורה, הגבירו ישראל חילם והתעצמו ביותר, בפרט בראש חודש סיון, שכבר באו אז אל מדבר סיני, אומר על כך רש"י הק' (שמות יט, ב), 'מה ביאתן למדבר סיני בתשובה אף נסיעתן מרפידים בתשובה', שהיו עוסקים בתשובה ותיקון המעשים לקראת המעמד הנורא, ובכל יום ויום הוסיפו קדושה על קדושתם, וביותר בשלושת ימי הגבלה שבו עלו והתקדשו בקדושה של מעלה, להכין עצמם בהכנה רבה לקראת האי יומא קדישא עילאה, שבו עליונים ששו ותחתונים עלו בקבלת תורה מסיני.

מהם נלמד ליראה את השי"ת גם אנו, כי כשם שאבותינו במדבר לא קיבלו את התורה הקדושה, רק לאחר שהטריחו עצמם ביגיעה עצומה להכין גופותיהם ונפשותיהם לקראת המעמד הגדול והקדוש הזה, כך גם אנו לא נוכל לקבל את התורה אלא על ידי שנכין עצמינו כראוי וכנכון.

כל יום יעשה הכנה מחודשת לדברי תורה

נאמר בתורה הקדושה (שם, א): "בחודש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדבר סיני", מקשה על זה רש"י, מדוע אמרה התורה בלשון

הווה - 'ביום הזה באו מדבר סיני', לכאורה היה צריך לכתוב 'ביום ההוא באו מדבר סיני' - בלשון עבר, שכן הכתוב מדבר בדבר שכבר היה לפני זמן. אלא אומר רש"י, שבאמת אין הפסוק עוסק באיזה עניין השייך לזמנים עברו, אלא בדבר שהוא הווה ונוגע בכל יום תמיד, ואיזהו, "שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאילו היום נתנו".

הרה"ק ה'אמרי אמת' מגור זי"ע (פרשת במדבר) היה מתחבט בהבנת הדברים האלה של רש"י, הלא הפסוק הזה לא נאמר אלא בראש חודש סיון, ובאותו היום עדיין לא קיבלו ישראל את התורה, ואם כן, הכיצד זה פירש רש"י שהכתוב עולה על דברי תורה שיהיו חדשים בכל יום, בו בזמן שעדיין כלל לא היה להם תורה.

אלא הוא אומר, שכוונת הדברים של רש"י אינם עולים על עצם דברי תורה שיהיו חדשים, זה אינו, אלא המכוון הוא על ההכנה לדברי תורה, שהם יהיו חדשים בכל יום, וכמו שבני ישראל עסקו באותם הימים בהכנה לדברי תורה, כך גם אנו, שמלבד החובה התמידית של תלמוד תורה בכל יום, יש חובה נוספת, שנראה בכל יום תמיד להכין את נפשותינו ורוחותינו לקראת לימוד התורה, כל יום בתשוקה נפלאה ובהכנה מחודשת [מיט א פרישקייט].

ואמרנו לדייק בזה יותר, ולהביא ראיה מתוך גוף הדברים ברש"י, שאין הכוונה כאן לדברי התורה עצמם שיהיו חדשים, אלא וודאי המכוון הוא להזהיר על ההכנה שתהיה מחודשת בכל יום. כי לעולם מה שייך להזהיר את האדם על דברי תורה שיהיו חדשים בעיניו, הלא מציאות הוא זה, שבכל יום ששונה האדם על תלמודו, הריהו מוצא בה דברים חדשים ומרגינתין טבין שאתמול לא עלו בדעתו כלל, ומה מקום יש להזהיר על דבר שבא אליו מכל מקום.

אולם כל זה הוא רק בתנאי שאכן יתיישב האדם ללמוד באמת ובתמים, או אז יגלה את המתקוות וההתחדשות בתורה, אבל אם יתעצל האדם מלעסוק בתורה, אזי מילתא דפשיטא הוא שלא יראה ולא ימצא בה כלום, אבל איזה דבר צריך באמת אזהרה גדולה, על ההכנה לדברי תורה שיהיה בהתחדשות תמידית, כי כאשר יכין האדם את עצמו לקראת לימוד התורה בחיות ובשמחה, אזי יקל

עליו להתגבר על כל המונעים והמפריעים מן התלמוד, וכאשר כבר יהא מונח בדברי תורה הרי ממילא ימצא בה חידושים ונפלאות מתורתך, ועל דבר זה נתכוון רש"י, שיהיה ההכנה לדברי תורה חדשים עליך.

הארט קדושת קבלת התורה הוא כפי מסת ההכנה

הכלל העולה מן הדברים, כי לקראת מתן תורה ודברי התורה חייב האיש המשכיל לעשות הכנה נכונה וראויה באמת ובתמים, וחלילה שיאמר האדם כי שלום עלי נפשי, ומה לי לעמול כל כך ולהתייגע על דבר זה, והלא כבר אמרו בספרים הקדושים, שבהגיע חג השבועות מתעורר ההארה של מתן תורה, ומה יתן לי ומה יוסיף לי כל ההכנות וההתחדשות בזה, הן גם מבלעדי זה נוכל לזכות לכך.

על כן צריך לומר כי טעות גדול ביד החושב כן, שהרי דבר זה ידוע, שאין ההארה שורה על הנפש אלא כפי מסת ההכנה שעושה לזה, ואילו לא שוכן את עצמו לא יזכה לכלום, וראה בספה"ק 'מאור ושמש' (רמזי שבועות), שם מדגיש את זה העניין בפירוש, וכותב בזה הלשון: "בחג השבועות - מי שמזכך ומטהר את עצמו - זוכה לפי מדריגתו לקדושה גדולה, מעין קדושת ישראל במעמד הקדוש ביום הקדוש הזה בהר סיני", ומדיוק לשונו אתה רואה, כי רק מי שמזכך ומטהר את עצמו, הוא זוכה לקדושה הגדולה כבמתן תורה, אבל מי שלא הכין עצמו כלל, איכבה יוכל לראות את פני המלך ולבוא אל היכלו.

ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך הטובה, ומי שחפץ באמת להתקרב עתה אל המלך, הריהו זוכה לעזר וסייעתא מיוחדת מן שמיא, שכן באלו הימים, ולאחר ההכנה הגדולה, זכינו באמת להתעוררות האהבה בין אבינו שבשמים לעמו ישראל בחירו, והכיסופין וההשתוקקות של כלל ישראל אל אביהם שבשמים, נפגשו יחד עם האהבה והחשק אשר חשק בנו הקב"ה, והלהב להבערה יצאת, וכאז כן עתה, שכל החפץ להיכנס בהיכלו ולהתרפק וליהנות מזיו פני המלך אין לך זמן מוכשר מהעת הזאת.

הבט נא בלשונו המופלא של בעל ה'אור החיים' הק' (שמות יט, ב), שמתאר בדיבורים חוצבי להבות את יקוד האש שהתלהמה בראש חודש סיון, עם הגיע בני ישראל למדבר סיני לקבל את התורה הקדושה, וכתב: "ביום הזה באו מדבר סיני וגו', הגיע חשוק ונחשק לחושק וחשוק ושמחו שמים וארץ, כי זה הוא תכלית הבריאה ותקוטה".

והאר עינינו בתורתך ודבק לבנו במצוותיך

אחת תפילתנו לפני שוכן מעונה, שיהא לנו לעזר ולסייעתא לעורר את לבנו לאהבה אליו וליראה אותו, שנוכל להתכונן כראוי לקראת האי יומא רבה, ויתן לנו את השכל הנכון וההשתוקקות לקבלת התורה, ולבקש ולהתחנן אליו שִׁיפְתְּחוּ לפנינו שערי אורה וברכה בהיכלות התורה הקדושה, כדרך שעשו אבותינו באלו הימים, וכמו שהיה אומר הרה"ק המוהרמ"ם מרימנוב זי"ע ('בארת המים' להרה"ק המוהרצ"ה מרימנוב זי"ע), שבני ישראל בשלשת ימי הגבלה היו עסוקים בלבכות ולהתחנן לפני הקב"ה בדמעות שליש את התפלה "והאר עינינו בתורתך ודבק לבנו במצוותיך", כן יעזרנו על דבר כבוד שמו יתברך שנוכה לזה באמת ובתמים.

וקדשתם היום

עבודת האיש הישראלי לשלום על הגוף שלא יימשך
אחר תאוות לבו

היו נכונים לשלושת ימים

ביום השלישי לביאת בני ישראל אל מדבר סיני, ציווה הקב"ה למשה רבינו להכין את בני ישראל לקראת המעמד הגדול והנורא של קבלת התורה, ובשביל שיהיו ישראל ראויים ומתוקנים לקבל את התורה הקדושה, עליהם להיות זכים ונקיים בתכלית הקדושה, ועל כן הורה הקב"ה למשה רבינו (שמות י"ז) "לך אל העם וקדשתם היום ומחר וכו' והיו נכונים ליום השלישי כי ביום השלישי ירד ה' לעיני כל העם על הר סיני".

אך למרות שעל פי דיבורו המפורש של הקב"ה, היה לו למשה רבינו לצוות את בני ישראל שיקדשו את עצמם רק שני ימים, שכן כך היה הדיבור 'וקדשתם היום ומחר', אך למעשה הוסיף משה רבינו עוד יום מדעתו, ויחד היו שלושת ימים של הנבלה, וכדמצינו בתורה הקדושה שאמר משה רבינו לישראל (שם, טז) "היו נכונים לשלושת ימים אל תגשו אל אשה".

למדים אנו מזה את גודל מעלת וחשיבות עניין הפרישה מן התאוות, שלא אבה הקב"ה להנחיל את התורה לבני ישראל ללא הכנה של שני ימים בפרישה, וביותר רואים אנו את זה העניין ממש רבינו, שהוסיף להם מדעת עצמו עוד יום של פרישה, ואמרו עלה בגמרא (שבת פז.), שהסכים הקב"ה עם משה רבינו על הוספה זאת.

לא יהיה להוט להשלים תאוותיו

אכן, לא רק לאותה שעה נאמרו הדברים, אלא עניין זה הוא הכנה ותנאי בכל עת תמיד שיהיה האדם ראוי לקבל עליו עול תורה, שאין התורה והרדיפה

אחר התאוות יכולים לדור בכפיפה אחת, ואין הכוונה לומר שיפרוש האדם לגמרי מתהלוכות העולם ומכל וכל, שהרי "לא תהוה בראה לשבת יצרה" (ישעיהו מה, יח), אלא צריך האדם שלא יהיה רדוף אחר מילוי תאוותיו ולא יהיה משועבד להם כעבד הנרצע מתחת רבו, אלא שיהיה הוא שולט על התאוות ולא הם עליו^[יב].

ובדבר זה ישנם כמה וכמה מדרגות עד אין שיעור, וכל אחד צריך לשער בנפשו עד היכן הוא יכול להגיע, וכמו שכתב הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע ב'צעמיל קטן', שכאשר עוסק האדם באכילה ושתייה ושאר צרכי הגוף, יחשוב בדעתו כי יותר היה מוכן לקיים עתה את המצווה של "ונקדשתי בתוך בני ישראל" (ויקרא כב, לב), ויצויר במחשבתו שאפילו היו חוטפין אותו רוצחים באמצע האכילה ומענים אותו בעינויים קשים, הייתי משמח את עצמי על קידוש השם יתברך יותר מתענוג גשמי הזה. אבל עוד הוא מוסיף שם, שלא נמסר זה הדבר אלא למי שאוחז באמת במדרגה זו, אבל מי שאין לכו שלם בזה מוטב שלא יחשוב מחשבות אלו שלא יהיה כגונב דעת עליון חלילה^[יג].

(יב) ראה בספה"ק 'באר מים חיים' (פרשת שלח - פרק טו) שכתב שם כלשון הזה: אין אדם זוכה לתורה ומצוות על נכון, כי אם בפרישות התאוות, וכאשר מנו חז"ל (בבביתא המכונה על פרק ו' דאבות משנה ו'), במ"ח דברים שהתורה נקנית בהם במיעוט תענוג במיעוט דרך ארץ וכו' באימה ביראה באהבה ושמחה וכו', אז זוכה להדבק נפשו ורוחו אל הנשמה ומה שלמעלה ממנה, ונעשו כבחינת מרכבה וכסא אליה להדבק באורה ויוכלו על ידה לאור באור פני מלך חיים. ואז גם הגוף הנגוף על ידי שבירת התאוה נתהפך עמהם לגוונא טבא, ונעשה כרוחניות שלא יתבלע בעפר הארץ כגוף משה ואליהו שעלו למרום עם גופם.

(יג) ראה לשון קדשו בסעיפים הראשונים ב'צעמיל קטן': א. בכל עת ורגע שהוא פנוי מן התורה ובפרט שהוא יושב בטל לבדו בחדר או שוכב על מטתו ואינו יכול לישן יהיה מהרהר במצות עשה זו של ונקדשתי בתוך בני ישראל (ויקרא כב, לב) וידמה בנפשו ויצויר במחשבתו כאלו איש גדול ונורא בוער לפניו עד לב השמים והוא בשביל קדושת הש"י שובר את טבעו ומפיל א"ע להאש על קידוש הש"י ומחשבה טובה הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה ונמצא שאינו שוכב ויושב בטל רק מקיים מצות עשה דאורייתא.

ב. בפסוק א' של ק"ש וברכה ראשונה של שמונה עשרה יהרהר כנ"ל ועוד יכוין אם יענו אותו כל או"ה בכל עינים קשים ויפשטו עורו מבשרו להכחיש ח"ו ביחודו יסבול כל היסורים

אבל מילתא דפשיטא הוא, שגם בעניין זה ישנם מדרגות השוות לכל נפש, ואפילו מי שאינו יכול לבטל לגמרי את ההנאה מן צרכי הגשמיות שלו, מכל מקום עדיין בכוחו להשתדל שלא יהיה להוט עליהם כל כך, ושלא ימלא את כל תאוותו, אלא תמיד יראה לשייר איזה מה מתאוותו או לדחותו מעל פניו לזמן מועט, ובאופן זה יהיה הוא מושל על תאוותיו ולא להיפך חלילה.

ידועים גם דברי ה'כלבו' (סימן סז) שכתב בזה הלשון: "טוב שְׁיַעֲנֶה את עצמו, ואם הוא חלוש ואינו יכול לסבול עניוין קשים ותעניות, ימשוך עצמו מתאוותו ואל ימלא תאוותו במאכליו ובמשתיו, וכן אמר הראב"ד ז"ל, שאמר אחד מחסידי עולם הגדר הגדול והמופלא מניעת המאכלות, וזה פירוש דבריו, אל יעזוב לגמרי שלא יאכל בשר ולא ישתה יין, כי די לנו במה שאסרה תורה, אך בעת שמאכלו לפניו ועודנו תאב לאכול ממנו, ימשוך ידו ממנו לכבוד בוראו ואל יאכל כדי תאוותו, ודבר זה יזכירנו אהבת הבורא יותר מתענית אחד בשבוע כי זה בכל יום מדי אכלו ומדי שתותו".

האדם צריך להיות מולך על תאוות לבו

זה העניין מתגלה לנו ביותר כאן במצוות הפרישה שנצטוונו כטרם קבלת התורה, שלא נתן לנו הקב"ה איזה זמן מוגבל שאז צריכין להתחיל במצוות הפרישה,

ולא יודה להם ח"ו ויצייר בדעתו ומחשבתו כאלו עושין לו כנ"ל ובזה יצא ידי חיוב ק"ש ותפלה כדין.

ג. גם בשעת אכילה וזיווג יכוין כנ"ל וכשיתחיל להרגיש תענוג גשמי יצייר במחשבתו כנ"ל ותיכף ומיד יאמר בפיו ובלבבו שיותר הי' לו תענוג ושמחה בעשיית מ"ע של ונקדשתי באופן הנ"ל מהרגשת תענוג גשמי הזה שהוא מהצרעת משכא דחויא וכך יאמר וראיה לדבר שיותר הי' לו תענוג ושמחה בעשיית מ"ע של ונקדשתי באופן הנ"ל שאפילו היו חוטפין אותו ורוצחים באמצע אכילה וזיווג לעשות לו העינוים קשים הייתי משמח א"ע על קידוש הש"י יותר מתענוג גשמי הזה. אך יזהר שיהי' דובר באמת בלבבו ושיהי' אז בשעת מעשה תקוע על לוח לבו בתוכיות ובפנימיות הלב באמת גמור ולא ישטה את עצמו להיות כגונב דעת עליונה ח"ו.

אלא ציווה הקב"ה למשה רבינו שיאמר לישראל לפרוש מיד ובפתע פתאום, ללא שהות כלל, וכדכתיב 'לך אל העם וקידשתם היום', דהיינו שזה עתה ממש צריכים אתם לפרוש ולא למחר. אבל מאידך גיסא אנו רואים כי לא ציווה לנו הקב"ה לפרוש לגמרי מטבע העולם, אלא לזמן קצוב של מספר ימים בלבד.

אין זה אלא כדי לגלות לנו את הדרך הממוצע וההנהגה הנכונה כיצד צריך האיש הישראלי להתנהג בעסקי אכילה ושתייה וכל הצמרכויות הגוף, כלומר, לא שיפרוש מהם לגמרי ויסגף עצמו עד הקצה האחרון, שהרי הקב"ה ברא את האדם באופן שיהיה צריך לאכילה ושתייה ושאר עניינים, אלא אך זאת רצה לומר, שיהיה האדם שליט ומולך על צרכי גופו, שיהא בכוחו לפרוש מהם מיד בעת הצורך, ולא יהיה נמשך אחריהם כעבד נרצע, ועל ידי זה יהיו גופו ורוחו מוכשרים לתורה וקדושה[יד].

(יד) ראה מה שכתב הרה"ק בעל ה'תולדות יעקב יוסף' בספרו 'צפנת פענח' (פרשת שמות), בחובת האדם שישלוט על הגוף, וזה לשונו: בזה תבין מה ענין ג' מצות להדדי דדרשו חז"ל (סנהדרין כ): ג' מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ, אחת למנות מלך, ב' למחות עמלק, ג' לבנות בית המקדש. ולפי הנ"ל מישך שייכי להדדי והכל ענין אחד, דהקשו המפרשים מה זה (דברים כה, יז) זכור את אשר עשה לך עמלק וגו', כי יד על כס י"ה וכו' (שמות יז, טז), והא יכול לעקרו וגו', וביארו שזה היצר הרע, וצריך לו, והבחירה מסורה לאדם וכו'. ובוה יובן, כי מצוה למנות מלך, היא הנשמה נר ה' שתשלוט בכל איברי הגוף. ולמחות עמלק, שליטת היצר הרע המושל על הגוף. ואז נעשה האדם עצמו משכן ומקדש בסוד (שמות כה, ח) ושכנתי בתוכם, וזהו בנין בית המקדש שאנו מצפים בכללות, ובפרטות אדם אחד גם כן, וזהו קרבה אל נפשי גאלה (תהלים סט, יט), וק"ל.